

РОЗДІЛ 10. СТАТИСТИКА

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ОСНОВНИХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ УКРАЇНИ

DYNAMICS' ANALYSIS OF THE KEY MACROECONOMIC INDICATORS OF UKRAINE

Представлено комплексний підхід до аналізу динаміки основних макроекономічних показників України. Відображено динаміку зміни номінального та реального валового внутрішнього продукту та їх вплив на стан економіки України. Проведено аналіз номінального ВВП у доларовому еквіваленті. Здійснено порівняльну оцінку ВВП у розрахунку на одну особу в гривневому та доларовому еквівалентах. Представлено динаміку ВВП країни та ВВП на одну особу за паритетом купівельної спроможності. Здійснено оцінювання динаміки валового внутрішнього продукту на підставі аналізу зміни цінних індексів.

Ключові слова: економіка, економічний розвиток, макроекономічні показники, номінальний валовий внутрішній продукт, реальний валовий внутрішній продукт, система національних рахунків.

Представлен комплексный подход к анализу динамики основных макроэкономических показателей Украины. Отражено динамику изменения номинального и реального валового внутреннего продукта и их влияние на состояние экономики Украины. Проведен анализ номинального ВВП в долларом эквиваленте. Осуществлена сравнительная оценка ВВП в расчете на одного чело-

века в гривневом и долларом эквивалентах. Представлена динамика ВВП страны и ВВП на душу населения по паритету покупательной способности. Осуществлено оценивание динамики валового внутреннего продукта на основании анализа изменения ценовых индексов.

Ключевые слова: экономика, экономическое развитие, макроэкономические показатели, номинальный валовой внутренний продукт, реальный валовой внутренний продукт, система национальных счетов.

The author presents a complex approach to the dynamics' analysis of the main macroeconomic indicators of Ukraine. There were highlighted a dynamics of the nominal and real gross domestic product's changes and their influence on the Ukrainian economy. The results of the research are received based on the analysis of a nominal GDP in US dollar terms; the comparative estimation of GDP per capita in hryvnia and US dollar terms; the dynamics of GDP and GDP per capita due to purchasing power parity and the estimation of the Gross Domestic Product according to the price index changes.

Key words: economy, economic development, macroeconomic indicators, nominal gross domestic product, real gross domestic product, system of national accounts.

УДК 330.55(477)

Струк Н.І.

студент спеціальності
«Прикладна статистика»
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Постановка проблеми. Макроекономічні показники є важливими індикаторами оцінки загального стану економіки країни, вимірювання обсягів виробництва за конкретний період, розкриття основних чинників, які максимально впливають на стан економіки як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Такі показники є основою для прийняття політичних рішень та визначення державної політики. Як відомо, система макроекономічних показників інтерпретується системою національних рахунків (СНР), яка дає змогу визначити основні тенденції зміни економіки країни та виокремити найвпливовіші чинники. Тому розвиток науково-практичного підходу до здійснення аналізу динаміки основних макроекономічних показників України, належна інтерпретація результатів такого аналізу з подальшим визначенням головних чинників впливу на стан національної економіки є актуальним напрямом дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основним проблемам формування макроекономічних показників, створення, розвитку та функціонування СНР присвячені численні праці вітчизняних учених. Зокрема, В.А. Головка [1], Р.М. Моторин,

К.Р. Приходько [2], І.М. Нікітіна [3] досліджують теоретичні засади функціонування СНР та її роль в економіці держави. У розроблення методик аналізу макроекономічних показників за СНР як системи взаємопов'язаних показників значний внесок зробили як зарубіжні вчені: М. Гільберт, К. Грюзон, Е. Денісон, Дж. Кендрік, К. Кларк, В. Крелль, Ж. Маршал, А. Медісон, Ф. Перру, Н. Раггс, Р. Стоун, Дж. Хікс, П. Хілл та інші. Розкриття методичного підґрунтя аналізу макроекономічних показників за СНР як ключової інформаційної системи дає підстави для здійснення аналізу динаміки основних макроекономічних показників України.

Формулювання цілей статті. Дослідження різноаспектних проблем методичного підходу до аналізу макроекономічних показників за СНР дає змогу стверджувати про відсутність комплексного підходу до аналізу динаміки основних макроекономічних показників України. Комплексність спроможна забезпечити досягнення таких цілей: відобразити динаміку щорічної зміни номінального та реального валового внутрішнього продукту (ВВП) та їх вплив на стан економіки України; провести аналіз номінального ВВП у доларовому екви-

валенті; здійснити порівняльну оцінку ВВП у розрахунку на одну особу в гривневому та доларовому еквівалентах; представити динаміку ВВП країни та ВВП на одну особу за паритетом купівельної спроможності, що дасть змогу найбільш точно охарактеризувати рівень економічного розвитку України; здійснити оцінювання динаміки валового внутрішнього продукту на підставі аналізу зміни цінних індексів; продемонструвати динаміку таких показників, як випуск, проміжне споживання та валова додана вартість, адже такі показники є основою зведених національних рахунків.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Система національних рахунків дає змогу визначити показники макроекономічної діяльності суб'єктів господарювання у країні, зокрема: загальний обсяг національного виробництва та виробництва середини країни, чистий внутрішній продукт, національний дохід, особистий дохід, рівень цін, рівень інфляції, безробіття тощо. Причому, наприклад, для складання державного бюджету також здійснюється прогнозування макроекономічних показників. Тобто вони є невід'ємною важливою складовою частиною економічної діяльності держави і безпосередньо впливають на рівень життя населення.

Як відомо, серед основних показників системи національних рахунків є ВВП країни, який відображає стан економіки в державі, впливає на курс національної валюти та грошово-кредитну політику, вартість компаній тощо. А показник ВВП на одну особу використовується для здійснення міжнародних порівнянь.

За даними табл. 1. спостерігаємо, що впродовж 2010-2013 рр. номінальний і реальний ВВП мали тенденцію до щорічного зростання.

Значні перепади, коли номінальний ВВП зростає, а реальний спадає, відбуваються під час інфляції через зростання цін на товари та послуги з одночасним зменшенням обсягів виробництва,

споживання товарів. У підсумку спадає купівельна спроможність населення, а також спостерігається падіння рівня життя. Така динаміка вказувала на хоча і незначне, проте зростання економіки України. У 2014 р. зростання обсягу номінального ВВП порівняно з 2013 р. сягнуло 121,717 млрд. грн., або 108,3%, водночас обсяг реального ВВП у 2014 р. впав на 35,103 млрд. грн., або до 97,5% (рис. 1).

Збільшення номінального ВВП у 2015 р. становило 401,629 млрд. грн., або 125,3%, тоді як збільшення реального ВВП у цінах 2014 р. становить лише 62,636 млрд. грн., або 104,6%. Водночас зменшення реального ВВП у цінах 2010 р. становило 104,7 млрд. грн., або 90,2%.

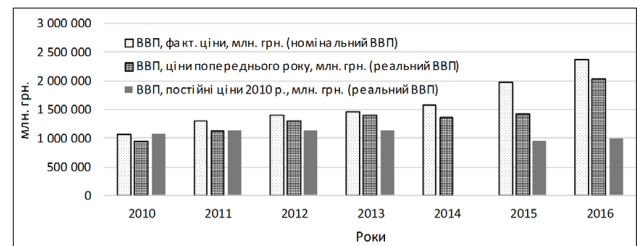

Рис. 1. Динаміка зміни номінального і реального ВВП в Україні за 2010-2016 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Отже, зростання реального ВВП у цінах 2014 р. зумовлено не фактичним збільшенням фізичного обсягу виробництва товарів і послуг, а значним перевищенням індексу цін (рівня інфляції) у 2015 р. порівняно з 2014 р. Водночас індекси фізичного обсягу за ці чотири роки не знижувалися (були на рівні 100% і більше), а отже, обсяг реального ВВП кожного наступного року дорівнював обсягу номінального ВВП попереднього року або перевищував його, тому реальний не був меншим за номінальний ВВП 2010 р. (рис. 2).

Попередній 2016 р. позначився зростанням номінального ВВП у сумі 394,638 млрд. грн. (що

Таблиця 1

Динаміка зміни ВВП України у 2010-2016 роках

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
1. ВВП, факт. ціни, млн. грн. (номінальний ВВП)	1 079 346	1 299 991	1 404 669	1 465 198	1 586 915	1 988 544	2 383 182
2. ВВП, ціни попереднього року, млн. грн. (реальний ВВП)	949 619	1 138 338	1 303 094	1 404 293	1 369 190	1 431 826	2 034 430
3. ВВП, постійні ціни 2010 р., млн. грн. (реальний ВВП)	1 079 346	1 138 338	1 141 055	1 140 750	1 066 394	961 698	996 236
4. Індекс фізичного обсягу ВВП, % до поперед. року	104,1	105,5	100,2	100	93,4	90,2	102,3
5. Індекс фізичного обсягу ВВП, % до 2010 р.	100	105,5	105,7	105,7	98,8	89,1	92,3
6. Індекс-дефлятор ВВП, % до поперед. року	113,7	114,2	107,8	104,3	115,9	138,9	117,1

*з червня 2014 р. – без врахування тимчасово окупованої території АПК, з 2015 р. – без врахування тимчасово окупованої території АПК та частини Донецької і Луганської областей

Джерело: складено автором за даними [4]

становить 19,8%). При цьому зростання реального ВВП у цінах 2015 р. дорівнювало понад 42%, тоді як зростання реального ВВП у цінах 2010 р. теж становило 3,6% (або 34,5 млрд. грн.).

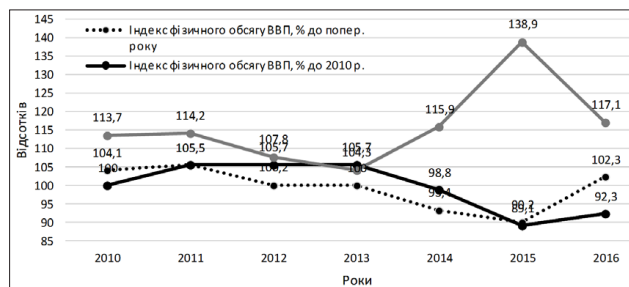

Рис. 2. Динаміка зміни індексів ВВП України у 2010-2016 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Таким чином, можемо стверджувати, що економіка України у 2016 р. офіційно вийшла із рецесії, що тривала впродовж останніх трьох років, хоча ще й не досягла рівня 2010 р.

Поряд зі зазначеним виникає запитання: в Україні економічний потенціал зростає чи все-таки відбувається падіння? Чітку відповідь можемо отримати, здійснивши аналіз реального ВВП, який вимірюється у постійних (незмінних, базових) цінах (рис. 3), тобто на величину цього показника впливає лише зміна обсягів виробництва та не впливають можливі інфляційні і девальваційні процеси. Тобто аналіз динаміки реального ВВП чітко демонструє рецесійні процеси української економіки, а саме падіння виробництва. Навіть ріст реального ВВП на 2,3% у 2016 році є негативним результатом, оскільки відповідний ріст вираховується у відношенні до попереднього року та, як бачимо на графіку, стрімке падіння реального ВВП протягом 2014-2015 років підтверджує лише те, що економіка країни повернулася до рівня 2000-х років.

Проведемо аналіз номінального ВВП у доларовому еквіваленті. На основі даних Державної служби статистики України та Світового банку

в Україні (The World Bank) побудуємо порівняльну таблицю номінального ВВП України у гривневому та доларовому еквівалентах за 2010-2016 рр. Проведемо відповідні розрахунки ланцюгових значень абсолютного приросту та темпів приросту (табл. 2).

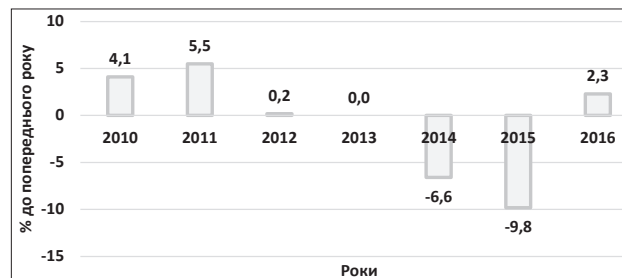

Рис. 3. Зміна обсягу ВВП України за 2010-2016 рр. (у % до попереднього року)

Джерело: побудовано автором за даними [4]

До 2013 року спостерігаємо менш-більш однакові значення абсолютного приросту та темпів приросту як в гривневому, так і в доларовому значеннях. У 2014-2015 рр. номінальні значення досліджуваного нами показника демонструють додатні значення. Водночас за рахунок девальвації національної валюти в доларовому еквіваленті абсолютний приріст і темп приросту демонструють «глибоке дно» стану національної економіки.

Варто зазначити, що разом зі збільшенням обсягів ВВП у гривневому еквіваленті зберігається чітка тенденція падіння рівня номінального ВВП у доларовому еквіваленті. Такі процеси відображає рис. 4.

За підсумками 2016 року спостерігаємо додатні значення абсолютного приросту ВВП в обсязі 2655 млн. дол. США та темпу приросту 2,9%. Також важливим показником соціально-економічного рівня країни та рівня життя громадян є показник ВВП на 1 особу, що визначається діленням показника ВВП на кількість населення країни. Так, номінальний ВВП на одну особу населення постійно зростає, тоді як реальний ВВП на одну

Таблиця 2

Результати порівняльного аналізу показників ВВП України у гривневому та доларовому еквівалентах

Рік	Номінальний ВВП, млн. грн.	Абсолютний приріст (ланцюговий), млн. грн.	Темп приросту (ланцюговий), %	Номінальний ВВП, дол. США	Абсолютний приріст (ланцюговий), дол. США	Темп приросту (ланцюговий), %
2010	1079346	x	x	136419	x	x
2011	1299991	220645	20,4	163160	26741	19,6
2012	1404669	104678	8,1	175781	12621	7,7
2013	1465198	60529	4,3	183310	7529	4,3
2014	1586915	121717	8,3	131805	-51505	-28,1
2015	1988544	401629	25,3	90615	-41190	-31,3
2016	2383182	394638	19,8	93270	2655	2,9

Джерело: складено й обчислено автором за даними [4; 5]

особу в цінах попереднього року у 2014 р. зменшився (рис. 5). Відносно цього показника можна зазначити аналогічні тенденції змін, що і до показників ВВП загалом.

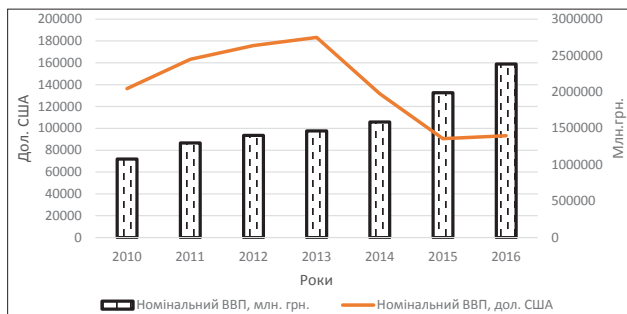

Рис. 4. Динаміка ВВП України у гривневому та доларовому еквівалентах за 2010-2016 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [6]

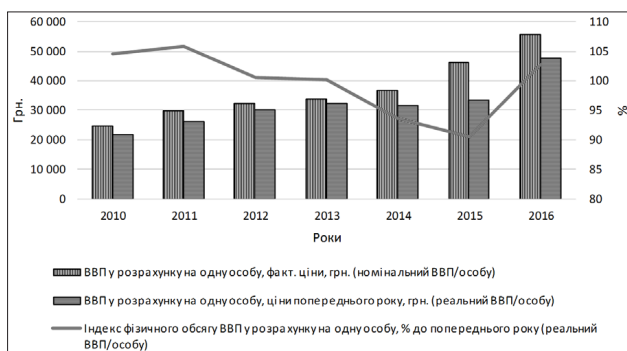

Рис. 5. Тенденції зміни ВВП України у розрахунку на одну особу за 2010-2016 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [4]

У 2015 р. відбулося зростання останнього, проте винятково за рахунок зменшення рівня інфляційних процесів у 2015 р. порівняно з 2014 р., тоді як індекс фізичного обсягу ВВП на одну особу у 2015 р. становив 90,6%, тобто реально зменшився на 9,4%. Офіційний вихід економіки з рецесії у 2016 р. підтверджується також зростанням реального ВВП на одну особу, що становить 2,7%.

Цікавою з погляду реального стану соціально-економічного становища населення України є порівняльна оцінка ВВП у розрахунку на одну особу в гривневому та доларовому еквівалентах (табл. 3). Аналіз наведених показників лише додатково підтверджує тенденцію падіння економіки та її вплив на населення, доходи якого є прямо пропорційними рівню економічної ситуації. Зі збільшенням обсягів ВВП на одну особу у гривневому еквіваленті протягом 2010-2016 рр. спостерігаємо різкий спад у 2014-2015 рр. ВВП на одну особу у доларовому еквіваленті. 2016 рік дав маленький приріст у розмірі 3,3% порівняно з попереднім 2015 роком (у якому зафіксовано спад майже на 30%).

Багато дослідників порівнюють економіку власної країни з економіками інших, нині успішних, а раніше бідних країн. ВВП країни та ВВП на одну особу за паритетом купівельної спроможності (ПКС) є найбільш точною характеристикою, що визначає рівень економічного розвитку, а також зростання економіки. Всі показники для порівняльності відображаються у єдиній валюті – долар США ФРС. Перерахунок із національних валют, як це прийнято у міжнародних економічних порівняннях, виконується не за ринковими обмінними курсами валют, а за паритетами купівельної спроможності. За даними статистичної бази ЄЕК ООН (Європейської економічної комісії ООН) побудуємо таблицю 4, де представлені обсяги ВВП України і ВВП у розрахунку на одну особу за ПКС. ВВП на одну особу – один із найбільш важливих економічних показників. Він відображає обсяг споживання на одну особу і дуже тісно корелює з рівнем добробуту в країні. За паритетом купівельної спроможності ВВП на одну особу у 2016 році Україна посідає 139-те місце у світі. До того ж треба зважати на те, що ВВП на одну особу населення за ПКС може зростати через зменшення чисельності населення.

Оскільки на рівень ВВП країни безпосередній вплив мають ціни вироблених та спожитих товарів і послуг, важливим аспектом під час оцінювання динаміки валового внутрішнього продукту є цінові

Таблиця 3

Результати порівняльного аналізу зміни ВВП України у розрахунку на одну особу в гривневому та доларовому еквівалентах за 2010-2016 рр.

Роки	ВВП у розрахунку на одну особу, грн.	Абсолютний приріст (ланцюговий), грн.	Темп приросту (ланцюговий), %	ВВП у розрахунку на одну особу, дол. США	Абсолютний приріст (ланцюговий), дол. США	Темп приросту (ланцюговий), %
2010	24 798	х	х	2974,0	х	х
2011	29 980	5182	20,9	3570,8	596,8	20,1
2012	32 480	2500	8,3	3856,8	286	8,0
2013	33 965	1485	4,6	4030,3	173,5	4,5
2014	36 904	2939	8,7	3014,6	-1015,7	-25,2
2015	46 413	9509	25,8	2115,4	-899,2	-29,8
2016	55 848	9435	20,3	2185,9	70,5	3,3

Джерело: складено й обчислено автором за даними [4; 5]

індекси. Як відомо, індекс споживчих цін розраховується для споживчого кошика (набір товарів і послуг, необхідних для задоволення першочергових потреб). Також обчислюють індекс цін виробників промислової продукції, індекс цін реалізації сільськогосподарської продукції тощо. Перший відображає зміну цін, які встановлюють виробники для продажу товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках. При цьому ціни виробників не враховують ПДВ та акцизний податок. Динаміка зміни індексів цін, розрахованих за окремими категоріями товарів, робіт і послуг в українській економіці, подано у табл. 5. Найменші показники індексів спостерігаємо у 2013 р., коли за деякими позиціями навіть є зниження відповідного рівня цін (індексу споживчих цін та індексу цін сільськогосподарської продукції). Найвищі показники за всіма представленими основними індексами цін спостерігалися у 2015 р. Зауважимо, що тенденції зміни індексів (їх збільшення чи зменшення) є спільними для усіх груп.

Дані щодо індексу цін – дефлятора ВВП, а також щодо відповідних рівнів ВВП України у фактичних (поточних) (номінальний ВВП) та порівняльних (постійних) (реальний ВВП) цінах, подані у таблиці 5, дають змогу стверджувати:

– індекс споживчих цін і дефлятор ВВП дають різну характеристику зміни рівня цін, адже дефлятор ВВП відображає зміну цін на всі вироблені товари, а індекс споживчих цін – лише на ті товари, які входять до споживчого кошика;

– дефлятор ВВП не відображає зміни цін на імпортні товари, а в індексі споживчих цін можуть знайти своє відображення зміни цін і на імпортні товари;

– дефлятор ВВП є поточно зваженим (за поточним роком), тоді як індекс споживчих цін – базисно зваженим (за базисним роком).

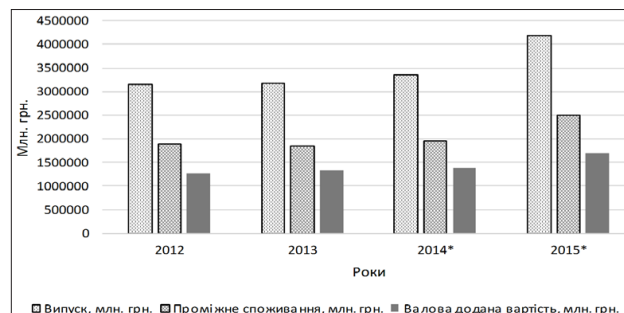

Рис. 6. Динаміка зміни випуску, проміжного споживання та валової доданої вартості в Україні у 2012-2015 рр.

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: побудовано автором за даними [4; 6]

Важливим етапом характеристики макроекономічної ситуації в країні за допомогою національних рахунків є вивчення динаміки та структури таких показників, як випуск, проміжне споживання та валова додана вартість. Ці показники є осно-

Таблиця 4

Динаміка ВВП України та ВВП у розрахунку на одну особу за паритетами купівельної спроможності у 2010-2016 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
ВВП за ПКС, у цінах поточного року, млн. дол. США	365 091	392 854	401 398	407 955	373 405	340 537	352 978
ВВП за ПКС, у цінах 2010 року, млн. дол. США	771 490	813 500	814 739	815 109	733 911	662 186	677 466
ВВП у розрахунку на одну особу за ПКС, у цінах поточного року, дол. США	7959	8595	8804	8968	8452	7948	8255
ВВП у розрахунку на одну особу за ПКС, у цінах 2010 року, дол. США	16 819	17 799	17 870	17 919	16 613	15 455	15 843

Джерело: побудовано автором за базами даних Європейської економічної комісії ООН [7]

Таблиця 5

Динаміка зміни цін в Україні у 2010-2016 рр., %

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Індекс споживчих цін	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	113,9
Індекс цін виробників промислової продукції	120,9	119	103,7	101,8	117,1	136	120,5
Індекс цін реалізації с/г продукції	130	113,6	106,8	97,1	124,3	154,4	109,3
Індекс цін на будівельно-монтажні роботи	115,8	119,4	112,6	105,6	109,5	127,1	109,2
Індекс-дефлятор ВВП	113,7	114,2	107,8	104,3	115,9	138,9	117,1

*з червня 2014 р. – без урахування тимчасово окупованої території АРК, з 2015 р. – без урахування тимчасово окупованої території АРК та частини Донецької і Луганської областей

Джерело: складено автором за даними [4]

вою зведених національних рахунків. Тому, зважаючи на дані за рахунком виробництва, візуалізуємо динаміку згаданих трьох важливих індикаторів на рисунку 6.

Як можемо простежити, за 2012-2015 роки в Україні випуск, проміжне споживання та валова додана вартість демонструють позитивну динаміку, і це без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції у 2014-2015 роках.

Висновки. Представлено комплексний підхід до аналізу динаміки основних макроекономічних показників України. Простежено значні перепади номінального та реального ВВП за 2010-2016 роки, які відбуваються під час інфляції. У підсумку спадає купівельна спроможність населення, а також спостерігається падіння рівня життя. На основі аналізу номінального ВВП у доларовому еквіваленті резюмовано, що за рахунок девальвації національної валюти в доларовому еквіваленті абсолютний приріст і темп приросту демонструють «глибоке дно» стану національної економіки. Результати аналізу динаміки основних макроекономічних показників України підтверджують, що якщо 2010-2011 рр. – період зростання економіки України, то у 2012-2013 рр. таке зростання не є навіть помірним. 2014-2015 рр. характеризуються суттєвим спадом через несприятливу цінову кон'юнктуру на зовнішніх ринках, війну на Сході України, анексію Криму. Позитивним є те,

що у 2016 р. спостерігаємо незначний вихід економіки з рецесії.

Перспективами подальших наукових досліджень є здійснення кореляційно-регресійного аналізу макроекономічних показників у системі національних рахунків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Головка В.А. Система національних рахунків України: сучасний стан та напрямки удосконалення // Статистика України. Щорічний науково-інформаційний журнал. 2001. № 1 (12). С. 4-10.
2. Моторин Р.М., Приходько К.Р. Концептуальна схема аналізу розвитку інституційних секторів економіки України // Статистика України: Науково-інформаційний журнал, 2005. № 1 (28). С. 34-41.
3. Валовий регіональний продукт за 2010-2015 роки: [стат. зб.] / (за ред. І.М. Нікітіної). К.: Державний комітет статистики України, 2012. 115 с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України // Назва з екрану: Ukrstat.org – публікація документів Державної Служби Статистики України. URL: <https://ukrstat.org/uk/operativ>.
5. Офіційний сайт Світового банку в Україні. URL: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
6. Глобальний аналіз базових макроекономічних показників України (2013-2016 рр.). URL: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/analiz-bazovykh-makroekonomichnykh-pokaznykiv-ukrayiny-2013-2016-rr>.
7. Бази даних Європейської економічної комісії ООН. URL: http://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/ru/STAT/STAT__20-ME__1-MEOV.